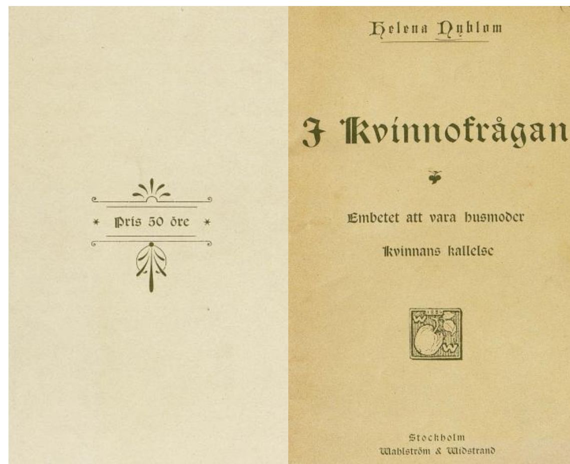
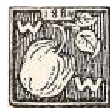

HELENA NYBLOM

——

I KVINNOFRÅGAN

EMBETET ATT VARA HUSMODER
KVINNANS KALLELSE

STOCKHOLM, WAHLSTRÖM & WIDSTRAND

STOCKHOLM, IDUNS TRYCKERI AKTIEBOLAG 1896.

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk av **Helena Nyblom** (1843-1926) har digitaliserats 2015 av Kungliga Biblioteket i Stockholm och anpassats för Projekt Runeberg i april 2106 av Ralph E.

EMBETET ATT VARA HUSMODER

— 1887 —

Vi ha lyckligtvis kommit så långt, att de flesta af oss inse det stora missbruk, som under årtusenden herskat i mänskligheten, i det att så många värdefulla, fruktbärande anlag legat oanvända på kvinnosidan. Man har icke råd numera att låta alla de krafter gå förlorade, som kvinnorna kunna erbjuda till det stora samarbetet.

De flesta tänkande och förnuftiga människor äro numera ense om, att så snart en kvinna har en särskild begåfning och därtill lust och energi att utveckla denna begåfning, är det icke endast hennes rättighet att försöka det, utan samhället måste vara henne tacksamt för det plus, hvarmed hon vill medverka till detta samhälles utveckling.

Mot dem, som ännu verkligen på allvar vilja förneka kvinnan rättighet att egna sig åt ett särskildt studium och självständig verksamhet, tyckes mig, att ett enda af Stuart Mill's bevis för kvinnans rättighet är nog till att göra6

dem svarslösa. Han säger på ett ställe, att, för att bevisa det rätta i att männen framdeles skola behålla sina gamla privilegier, måste man först kunna bevisa, att till och med de dummaste och obetydligaste män kunna sköta ett ämbete bättre än de klokaste och mest begåfvade kvinnor.

Kan detta icke bevisas, följer af sig självt att mänskligheten skulle tjänas bättre genom att utbyta de misslyckade, manliga individer, som ofullkomligt eller dåligt fylla sitt värf, mot duktiga kvinnor, som till belåtenhet skulle uppfylla de fordringar, man ställer på dem.

Att en person, man eller kvinna, som inom sig känner förmåga och lust att utveckla vissa gåfvor, som naturen har gifvit henne, för att därigenom uppnå en självständig ställning i samhället, att hon också försöker det, förefaller en så naturligt, att man nästan måste göra en ansträngning för att sätta sig in i den föreställningen, att detta naturliga och förnuftiga skulle förefalla någon såsom oförnuftigt eller förmätet; om täflingen är tillgänglig för alla, skall resultatet bäst visa, hvilka segervinnarne skola blifva, och de skulle aldrig komma endast pä den ena sidan af mänskligheten.

När de förutsättningar, som samhället upp-7

ställer för de olika individerna, från'1 början blifva de samma: likartade grundstudier, med samma rättigheter som mål, då blir det naturen, som kommer att afgöra, huruvida kvinnorna på de olika områdena kunna kappas med männen.

Naturen har, en gång för alla, lagt större hinder i vägen för kvinnan. Så länge hon är ensairr och fri, finns det ingenting, som skulle kunna hindra henne i att utveckla alla sina egenskaper med samma energi och till samma höjd — kanske på ett annat sätt än männen. Men en kvinna, som blir hustru och mor, skall aldrig med samma lätthet kunna sköta ett ansvarsfullt ämbete som en gift man, därtill är hennes husmoderliga ämbete för stort. Hvad hon än, innan sitt giftermål, sysselsatt sig med, skall ju alltid komma att bli henne själf, hennes man och barn till nytta, och med energi skall hon också i sitt nya ämbete kunna vidmakthålla och göra framsteg i sitt föregående lifs arbete och studier, men hon skall aldrig kunna sköta ett ämbete, som helt upptar hennes tid, såsom fallet är med de fleste män, utan att hennes hem och barn i hög grad skulle komma att lida däraf. Hon har då valet emellan att helt egna sig åt den verksamhet, hon8

har börjat, eller att uppgifva eller dela den, om hon gifter sig.

Man har ju ofta sett gifta skådespelerskor, målarinnor och författarinnor, som delat sig mellan hemmet och en annan verksamhet, men det finns många andra tillfällen, som icke tillåta en sådan delning, utan där det speciella ämbetet utanför hemmet kräfver en människas hela tid.

Framtiden skall visa, hur den kommer att lösa dessa för oss ännu svåra och stridande spörsmål.

Såsom sakerna nu stå, öfvertager en kvinna ett nytt ämbete genom att gifta sig. Hufvudsaken för henne blir då att vara husmoder.

Denna titel af »husmoder» har börjat råka i misskredit. Man säger ofta om en ung flicka, som gift sig:

»Ja, förr i världen hade hon de och de talangerna, och kunde det och det; nu går hon alldeles upp i att vara husmor I»

Om de kvinnor, som gifta sig, verkligen ville gå upp i att vara husmödrar, skulle de icke förlora någon förmåga eller talang de förr haft; — de skulle förstå, att alla talanger, all begåfning, alla studier — ju mer, dess bättre — behöfvas för att bli en god och klok husmor, för att bli den styrande regentinnan i en stat9

i staten, men dess värre fäster man vid benämningen »husmor» snarare föreställningen om en koksa, som delar sig mellan en smör- och en såpijärding, än ett väsen, som är satt till att skapa arbetsamhet och lycka i ett självständigt organiseradt helt.

Hemmet är en värld för sig, och det representerar i smått allt, som försiggår i den stora världen utanför.

Det finns egentligen ingen förmåga, hvaraf icke husmodern kan ha användning, och ingen förmåga, hon icke skulle försöka bibringa sig.

Man har ofta sagt, att, för att herska, måste man kunna tjäna. Alldeles riktigtl — För att kunna vara rättvis i allt, som man fordrar af andra, och för att vara tacksam för de tjänster, som bevisas en, måste man själf ha försökt, hvilken tid och hvilka krafter, som fordras till det arbete man pålägger andra, men det fordras icke, att man oupphörligt skall gå och göra alla detaljer själf.

Arbetets fördelning är lika nödvändig i hushållet som i staten.

En hel mängd husmödrar ha den föreställningen eller den vanan att oupphörligt sysselsätta sig med allt, som tillfälligtvis kommer i deras väg, och att därpå släppa det, om deIO

händelsevis få ögonen på något nytt. Däraf få de självfva detta oroliga, utslitna, som så tidigt tar glädjen ifrån dem, och de göra just icke heller andra glada.

En tjänare intresserar sig mest för ett arbete, som är honom betrodt, och som han i lugn får fullända och så slutligen får sitt tack för, men han blir hvarken en duktig eller pålitlig medarbetare, genom att beständigt afbrytas eller vara under uppsikt.

Om hvar och en i ett hushåll hade sitt bestämda arbete på gifven tid, skulle en sådan mängd tid och krafter inbesparas, att de husliga sysslorna blefve till hvad de skulle vara: medlen, icke målet för tillvaron.

Jag talar om husmödrar af medelklassen, som utan stora inkomster, dock icke lefva i nöd, och till följd däraf i ett öfveransträngdt dagsarbete.

Naturligtvis är ämbetet att vara husmoder underkastadt samma vanskligheter, möjligheter och kriser som alla andra ämbeten, som ingen kan uppräkna och uttömma i deras skiftande mångfald i någon diskussion. Jag vill blott framhålla de vanliga, normala förhållandena, då en husmor är tvungen att tänka på sitt hushåll, men kan skaffa hjälp till arbetet, såsomII

de flesta husmödrar af medelklassen i Europa äro ställda.

Det är icke min mening att tala om äktenskapet. Man vet, att människorna genomgående har en stor talang att taga miste i valet af äkta makar; och frågan om hur äktenskapet skall kunna bli uttrycket för två personers innerliga och välsignelsebringande samlif, är ett ämne, som fordrar en mycket vidlyftig och grundlig granskning, och hvars lösning det oaktadt skall bli lika svår att finna, som det öfver hufvud taget är svårt att i lifvet realisera idealen.

Jag talar därför hvarken om olyckliga eller lyckliga äktenskap. De första med sina förfärliga konflikter och motgångar skulle föra allt för långt bort från mitt egentliga ämne, och om jag ville skildra ett lyckligt äktenskap! — Ja, har egentligen någon sett ett lyckligt äktenskap i ordets hela betydelse? En verklig realisering af den största kärlek mellan två personer, som i allt äro skapade för att lyckliggöra och utveckla hvarandra?

Jag vill nu endast tala om ämbetet att vara husmoder, utan att taga hänsyn till alla de mer eller mindre svåra och invecklade själsförhållanden, hvari alla husmödrar, liksom alla män-II

niskor lefva. Men jag vill då påstå, att en husmoders verksamhet är för en kvinna den lyckligaste verksamhet.

Den är den lyckligaste därför, att den innehåller de flesta möjligheter till en kvinnas hela utveckling.

Det är mycket vanligt, att höra kvinnor beklaga sig öfver, att deras husliga arbete är ett så materielt arbete, som i längden gör dem slöa och trötta och småningom likgiltiga för andliga sysselsättningar, men orsaken härtill är icke, att arbetet är materielt, utan att det uppfattas på ett materielt sätt.

Allt mänskligt arbete har en yttre form och behöfver ett material för att uttrycka sig, men en husmoder har i sitt arbete det mest omfattande material till sitt förfogande; — hon har lifvet självt i hela dess omväxling.

När man vet, hur många andliga resultat ett synbart materielt arbete kan ha, borde man icke nedsätta det materiela arbetets värde.

Man vet, hur mycket lyckligare de människor äro, som få ordentlig mat, när de äro hungriga, en väl bäddad säng att ligga i, när de äro trötta, som lefva i renlighet och med en bestämd indelning af tiden, i hela det väl-görande tillstånd, som består i att icke plågas eller hindras af yttre ting.

Det är en husmoders uppgift att för flere eller färre skapa en sådan tillvaro, alltså lägga grunden till, att en del människor gå gladare, lyckligare och friskare till sitt arbete — hon själf inberäknad.

När man en tid har lefvat på hotell eller, ännu värre, har sett, hur ett oordentligt, oroligt hem kan förstöra och förslappa all handlingskraft, ser man, hvilken stor betydelse ett väl-styrdt hem har.

Ja, ett hem! De flesta veta nog, att det är en god sak, men de glömma, att den, som hufvudsakligen skapar ett hem, är husmodern, och att därför hennes ämbete är ett välsignadt ämbete.

Allt, som kan lätta, förbättra, försköna tillvaron för hennes omgifning, bör därför vara henne kärt, och till allt arbete, som hennes hushåll bjuder henne, bör hon gå så lätt och lycklig, som den går, hvilken vet, att hon gör ett nyttigt arbete.

Det finns ingenting i ett hushåll, som är tråkigt, och ingenting, som skall vara en husmoder likgiltigt, när hon vet, hur stor betydelse alla enskildheter ha.14

Hennes kök och skafferi, hennes linneskåp och husgeråd, allt är viktiga ingredienser i det hela, och hon skall icke endast icke finna dessa detaljer tråkiga, utan hon kan gärna svärma litet för dem, först då bli de ett uttryck för hennes personliga natur och smak, och ju bättre denna natur och smak äro, dess bättre för det hela. I kaos kan ingenting skapas, men ordningens poesi är en god poesi.

Det hem, som en husmor skapat genom att väl öfverse och hjälpa till att alla detaljer utföras väl, det hemmet skall ju utgöra de omgifningar, i hvilka lifvets drama uppföres.

Dessa omgifningar äro icke hufvudsaken, men de bidraga ofantligt till, att hufvudsaken kan komma till sin rätt.

Vid den olikartade hjälp, som en husmor af vår medelklass får af många personer ur arbetsklassen, kommer hon i beröring med många olika människor och lär sig, att på ett naturligt och verkligt sätt förstå den arbetande klassen, hvad de fleste män sällan ha tillfälle till.

Alla dessa specialiteter, för hvilka så många lefva, lär hon sig att intressera sig för. Tvät-terskor, strykerskor, sömmerskor o. s. v., alla ser hon närmare i deras arbete än hvad mannen kommer att göra, och hon lär sig icke blott15

förstå och beundra ett sådant arbete, om det är bra gjordt, utan hon lär sig otvifvelaktigt att förstå dessa människor bättre, än hvad en ensam stående människa får tillfälle till, och har ju dessutom den lyckliga möjligheten att åtminstone bereda några sorgfria dagar för dem, hvilka arbeta i hennes hus.

Hvad en kvinna eger i sina barn, kan icke uttryckas eller uttömmas i någon bok. Jag vill icke tala om lyckan att vara mor, utan också endast betrakta denna lycka från en husmors ståndpunkt.

Finns det väl någon ställning för en kvinna, som bättre kan gifva henne anledning att trösta och hjälpa, att deltaga i andras sorg och glädje, och om hon icke kan bringa hjälp i besvärligheterna, åtminstone hjälpa till att bära dem, och när sjukdomarne komma, lär hon sig också på ett direkt och naturligt sätt något af den erfarenhet och kunnighet i sjukvård, som annars blott de kvinnor lära sig, som egna sig åt en sköterskas kall.

I det hela förefaller det mig, att en husmoders kall ställer sakerna i de rätta förhållandena till hvarandra, i det att lifvet blir det viktigaste, studierna det näst viktigaste. Ty hur förträffliga och betydelsefulla än de olikartade16

studierna kunna vara, så är dock lifvet, när allt kommer omkring, ännu betydelsefullare.

De personer, som egna hela sin tid till ett specialstudium, visa sig ofta vara märkvärdigt opraktiska och ovetande

i lifvets mångfaldiga förhållanden.

Det är, som om de hade fått ett eller annat organ utveckladt på de andras bekostnad, och resultatet blir något abnormt och oharmoniskt i mänskligt afseende, hur stora och förträffliga än resultaten af deras arbete kunna vara.

Lifvet måste dock alltid förbli det viktigaste för en lefvande människa, men den stora hjälp, som alla studier gifva en i att lefva, är också en viktig sak, och kanske att en del husmödrar ofta ignorera deras betydelse. Har en kvinna en verkligt stor begåfning i ett eller annat afseende, en brinnande vetgirighet, ett vaket intresse för olika sysselsättningar, en bestämd talang, då är det alldeles säkert, att hon får tid att odla dessa gåfvor.

Det beror endast på hur varmt hon känner därför.

Liksom man alltid får tid att träffa dem eller den, som man måste träffa för att kunna existera, så får man alltid tid till den sysselsättning man mest älskar. Och ju mer man längtar17

efter att komma till detta sitt käraste arbete, dess mer skall man lära sig att genom ordning och bestämd tidsindelning få en hel mängd saker lätt uträttade, som kanske falla långsamt och tungt för den, som ingenting har att längta efter.

Det är visserligen sant, att en husmor måste anstränga sig för att eröfra vissa timmar af dagen för att få tid till ett studium eller ett arbete, som hennes natur och anlag fordra utveckling af, men det är väl icke någon orsak att uppgifva det.

Det vore, som man skulle uppgifva att träffa en person, som man älskar, därför att det vore förbundet med besvärligheter.

En sådan kärlek är icke mycket värd.

Men för att få tid till hvad man helst vill, fordras också, att man uppger en hel del arbete, som är onödigt, och våra hushåll äro öfverhopade af en mängd fullständigt onödigt arbete, därför att de flesta familjer underkasta sig en hel del onödiga plikter med hänsyn till sällskapslifvet.

Det fordras vissa skålpund sylt och kompot-ter att inkoka, grönsaker att torka och ned-salta, safter, champignoner och många andra läckerheter att bereda, som upptaga husmöd-i8

rarna under de vackraste sommardagarne. Och hvartill skola alla dessa härligheter användas?

Det är naturligtvis icke hvardagskost, utan saker, som gömmas till middagar och supéer, dessa utväxter på det civiliserade samlifvet, som taga folks tid och pengar, utan att gifva den ringaste ersättning därför.

Rikt folk har naturligtvis rättighet att använda en del af sina pengar till festligheter, men mindre förmögna familjer borde en gång växa ifrån den föreställningen, att det är deras plikt att »se» vissa familjer, hvilka man blott umgås med på det sätt, att man ger dem mat ett par gånger om året.

All den tid, som förberedelserna till detta onödiga sällskapslif upptager, och all den tid, som användes på att mottaga och aflägga visiter efter dessa respektiva supéer, utgör ett större antal timmar än någon tänker.

Och det är icke blott den eviga syltningen och bakningen, som upptar så många husmödrar, utan också en hel mängd onödig sömnad, då man ännu har kvar den föreställningen — åtminstone i Sverige — från den tid, då man bestod sig med många tjänare, att ett hederligt hus skola ha ett dignande öfverflödigt linneskåp, och de kvinliga medlemmarne skola19

sysselsätta sig med att märka och sy massor af saker, som sedan blott ligga och gulna. Jag vill nu icke tala om de beständigt öfverflödiga toalettartiklar, som allt onödigt umgängeslif medför.

Alla dessa sysselsättningar, som upptaga många timmar, voro nödvändiga på en tid, då man ej kunde köpa någonting färdigt, utan husets kvinnor själfva måste spinna och väfva, brygga och baka, och dock funnos på den tiden högt bildade kvinnor, som icke blott voro duktiga arbeterskor och kloka, styrande regentinnor, utan också mångsidigt bildade.

Nu, då allt arbete är lättadt och fördeladt, äro husmödrarna ofta hvarken det ena eller det andra. De pålägga sitt hushåll en mängd onödiga bördor, och själfva röra de dem icke med ett finger.

Det skulle vara bättre, om man droge fördel af, att allt arbete blifvit förenkladt och lättadt, genom att icke skapa sig onödiga och glädjelösa behof, utan själf förstode litet mera af de absolut nödvändiga sysslorna. Intet arbete i ett hushåll är under en husmoders värdighet, och när det behöfves, måste hon kunna göra det själf. Jag upprepar blott, att det icke är nödvändigt, att hon beständigt gör allaII

detaljer själf. Hon skaii kunna arbeta och fördela arbetet på husets medlemmar, men hvarken påbörda sig sjelf eller andra onödig brådska med öfverflödiga ting; på det sättet skall hon alltid få tid till det arbete och det studium, hon längtar efter och behöfver.

Att det finns tider, då barnen äro små eller sjuka, då en mors hela tid tages i beslag, kan ju ingen motsäga, men man måste också erkänna, att det skulle vara en högst onaturlig och simpel kvinna, som skulle längta från sitt sjuka barn till någon som helst favoritsysselsättning. —- Lifvet är alltid det viktigaste, studierna det näst viktigaste.

Men till sina studier kan en husmor i de flesta fall också skaffa sig tid.

Männen och specialisterna ha visserligen den fördelen att med odelad ro kunna hängifva sig åt sitt arbete och egna sin mesta och bästa tid därtill, men så löpa de också den faran, att deras mycket enformiga arbete lätt tröttar och förslappar dem och ger dem leda vid just denna deras allt upptagande sysselsättning. Hur ofta träffar man icke t. ex. en musiker, så utledsen vid musik, att han riktigt med förskräckelse undviker alla musikaliska prestationer. Musiken har blifvit hans nödvändiga födkrok, och poesienII

har gått af den, liksom af så mycket annat, som från frihet har blifvit till tvång.

Likaså kan jag icke neka, att det att vara skald till profession måtte vara en mycket tryckande uppgift.

Att så där alltid sitta och vänta på inspirationer och bita i pennskaftet från tidigt på morgonen, måtte lätt kunna uttorka äfven den friskaste talang. — All diktning skall väl vara en lifserfarenhet och kan därför blott komma stötvis och oväntadt liksom lifvets upplefvelser.

Många diktare skulle utan tvifvel behålla kraften och skapelseförmågan mycket längre, om de vore tvungna att först bädda sin säng och köpa sin frukost och för resten besvära sig ett par timmar af dagen med att tjäna sina medmänniskor. Med dubbel längtan och friskhet skulle de efter en sådan liten gymnastik i det dagliga lifvet vända tillbaka till sin fantasis och sina tankars egen värld.

Jag vet, att man skall invända: det hör en så stor detaljkunskap, ett så enormt arbete till att bli något på allvar inom hvilket område som helst, att blott den, som offrar hela sin tid till ett arbete, kan hoppas och vänta att ha någon lycka med sig. Materialet är ändå så stort, att man under ett helt lif icke når synnerligen långt.Detta är mycket sannt, och en kvinna, som vill bli en storhet i något bestämdt yrke, bör helst låta bli att gifta sig. Hon måste då gifva hela sitt lif till detta enda, som hon vill. Min mening är blott att säga, att när hennes ämbete är att vara husmor, har hon, medan hon sköter detta ämbete, anledning att på det lyckligaste sätt utveckla hela sin natur.

För en husmoder är musiken, literaturen, studier af språk, naturvetenskaper o. s. v. — hvad hon nu mest har lust och anlag till — de förädlande, styrkande makterna, som göra hennes lif lättare att lefva, som utveckla hennes intelligens, åsikter och karaktär och därvid just göra henne ännu dugligare till hennes hufvud-kall, det att vara husmoder.

Ingenting behöfver därför bedrifvas dilletant-rnässigt, d. v. s. på fusk.

I att lära ett språk, instudera en musikkomposition, skrifva en uppsats eller en bok kan en husmor inlägga lika mycket allvar och grundlighet som någon person, som lefver uteslutande för dessa saker.

Det tar kanske längre tid för en husmor, men hvad gör det? I gengäld göres det »con amore», och detta är i allt

arbete en ofantligt viktig faktor.23

En husmor, som har barn, har dessutom den fördelen att aldrig bli gammal.

Utan att hon sjelf vet af det, glider hon öfver i den nya generationens förhoppningar, önskningar och föreställningar, och är hon själf en personlighet, kan hon också ganska kraftigt inverka på detta nya släkte i sina egna barn.

En klok man har en gång sagt, att »barn äro alltid äldre än sina föräldrar», och det är ju sannt, i det de unga alltid ha en generation mer att räkna på, men så har åter denna förra generation med en del mindre erfarenhet kanske mer af ungdomens friskhet och förhoppningar, och så kan man ömsesidigt hjälpa hvarandra.

De flesta veta, hvilken beständig utveckling det dessutom ligger i att undervisa andra. — När barnen börja fråga, börjar ofta hela ens tankearbete från början, och för att hjälpa dem att lära allt på ett lätt och lefvande sätt, måste man ofta själf uppfinna nya sätt att arbeta på, och göra klart för sig hvad man hittills blott har haft ganska dimmiga föreställningar om. — Det är en stor fråga, hvem som lär mest vid en undervisning, den som undervisas eller den som undervisar.

Man skall förmodligen invända, att jag i hela denna framställning blott har visat den ljusa

asidan af saken och ignorerat alla de besvärligheter, som medfölja det husmoderliga ämbetet, och det är ju sannt, att ju mera mångfald, d. v. s. ju mera rikedom, dess flera möjligheter till godt och ondt.

En kombinerad tillvaro måste alltid bli både svårare och innehållsrikare, därför också mera utvecklande, än en enkel.

Den hufvudsakliga ansträngningen vid att vara husmor kan för resten uttryckas i en sats: *att icke lata sig förvirra af det mycket olikartade.*

När man ofta afbrytes, beständigt måste flyga med sina tankar från det ena till det andra, och det likväl fordras, att man genast skall vara fullt närvarande, då kräfves en inre jämnvikt, en öfversikt öfver alla dessa olika intressen, för att den person, som styr må kunna skapa enhet i mångfalden.

Men hvad annat är väl lifvets uppgift egentligen för oss alla?

De flesta kvinnor skulle troligen erkänna, att det skulle vara en lycka att gifta sig med den man de hölle af och få barn, som de kunde älska, men många anse också kallet att vara husmoder för ett tämligen andefattigt kall.

Jag påminner om, att jag icke talar omäktenskapet, blott om det husmoderliga ämbetet, — men detta ämbete tror jag för en kvinna är det lyckligaste.

Gud bevare mig från att säga, att någon skulle gifta sig för att komma att bekläda detta ämbete, liksom det i alla förhållanden är en skam och vanära för en människa att eftersträfva en plats för platsens skull, när förhållandena för öfrigt äro henne motbjudande eller stridande mot hennes öfvertygelse.

Jag vill blott påminna kvinnorna, i synnerhet husmödrarna om, att det icke finns något ämhete så mänskligt, så rikt och så utvecklande som just det *att vara husmoder.*

KVINNANS KALLELSE

— 1896 —

I.

Det är knappt ett halft tjog år sedan den bildade kvinnovärlden i Sverige, representerad af de literära damerna i

Stockholm, var upptänd af den revolution i åsikterna om kvinnans rättigheter och bestämmelse, som Ibsens »Nora» hade uppväckt.

»En frigjord kvinna» var då för tiden deras slagord — och därmed förstodo de en kvinna, hvars hufvuduppgift var att, kosta hvad det ville, andligt och världsligt skaffa sig all den rätt, som hon ansåg nödvändig för sin personlighets utveckling.

Om en kvinna efter sitt äktenskap upptäckte att detta äktenskap icke var det fullkomliga realiserandet af kärlekens idé och icke gaf hennes personlighet tillräckligt utrymme, ja, då var det icke endast bäst, utan sannast och rättast att, som Nora, gå sin väg, slå igen porten med en smäll och ge sig åstad för att »utveckla sin person» på egen hand.

I.

Det är knappt ett halft tjog år sedan den bildade kvinnovärlden i Sverige, representerad af de literära damerna i Stockholm, var upptänd af den revolution i åsikterna om kvinnans rättigheter och bestämmelse, som Ibsens »Nora» hade uppväckt.

»En frigjord kvinna» var då för tiden deras slagord — och därmed förstodo de en kvinna, hvars hufvuduppgift var att, kosta hvad det ville, andligt och världsligt skaffa sig all den rätt, som hon ansåg nödvändig för sin personlighets utveckling.

Om en kvinna efter sitt äktenskap upptäckte att detta äktenskap icke var det fullkomliga realiserandet af kärlekens idé och icke gaf hennes personlighet tillräckligt utrymme, ja, då var det icke endast bäst, utan sannast och rättast att, som Nora, gå sin väg, slå igen porten med en smäll och ge sig åstad för att »utveckla sin person» på egen hand.30

Huru denna utveckling skulle ske, har dock varit för inveckladt att svara på, ty både Ibsen och alla hans efterapare bland damerna ha blifvit oss svaret skyldiga.

Ropet på »kvinnans frigörelse» yttrade sig snart genomgående i ett starkt uttaladt förakt för männen, hvilkas orättvisor, simpelhet och alla andra fel blefvo det stående ämnet i damernas skådespel och noveller, och de literära damerna sågo med hånfull medlidsamhet på de kvinnor, som funno sig tillfredsställda af uppgiften att vara maka, moder och husmoder.

På alla sidor omgifven af dessa kvinnliga krigsrop i kampen mot männen, skref jag på den tiden en artikel; »Ämbetet att vara husmoder». Den infördes i en liten tidskrift, som kallades »Framåt», och som mycket snart gick bakåt.

Senare fick jag veta, att denna tidskrift var ett organ för de mest samhällsupplösande idéer, hvilket jag ej kände, då jag skref i densamma.

Det har aldrig blifvit klart för mig, att »färgen» på den tidning eller tidskrift, hvari ett uttalande blir offentliggjordt, kan sätta sin prägel på det skrifna, då ju innehållet i en uppsats talar för sig själft.

Ett par år senare visade emellertid Iduns31

redaktion tillmötesgåendet att intaga nämnda artikel om det husmoderliga ämbetet i Idun. Den återfinnes där i 1890 års årgång n:r 47 —49-*

I denna lilla uppsats utvecklade jag min åsikt, att det husmoderliga kallet är ett af de mest välsignelsebringande och lyckliggörande, som en kvinna kan bekläda.

Då kvinnans kallelse i dessa dagar har blifvit offentligt diskuterad, tillåter jag mig att komma tillbaka till detta ämne.

Under den period, då de skandinaviska literära kvinnorna så starkt opponerade sig mot kvinnans underordnade ställning i äktenskapet och med större eller mindre ringaktning sågo ned på äktenskapet såsom knappt värdigt den

»frigjorda kvinnan», utgjorde dock dessa damer blott en högst obetydlig del af de då lefvande kvinnorna.

Liksom alla abnorma fenomen var detta fiendtliga sinnelag mot männen en specialitet

* Denna uppsats, »Kvinnans kallelse», har varit införd i Idun 1896.för de bildade kvinnorna, och bland dessa hufvudsakligen representeradt af en skrifvande och kritiserande elitkår. Hos de flesta kvinnor äro längtan efter och behofvet af kärlek en så djupt rotad känsla, att icke något slags reformation eller oppositionel kvinnorörelse hos ett fåtal skall kunna ändra det minsta däri.

Denna längtan, att se kärleken realiserad, är så genomgående, att den är, och nog alltid kommer att förbli, den hufvudsakliga orsaken till, att kvinnor ofta gifta sig mycket unga och lätt taga miste i valet af äkta makar.

En mycket ung flicka svarade en dag sin bror, som frågade henne, om hon var kär: »Nej, jag är inte kär, men jag älskar kärleken». Just detta, »att älska kärleken», är kvinnans allra starkaste och allra vanligaste egenskap. Att uppmuntra kvinnorna till att bli hustrur och mödrar behöfs icke. Det ha de allra flesta lust till.

En annan sak, och en mycket allvarligare, är den att förbli goda hustrur och uppoffrande mödrar, till och med om de skulle upptäcka — hvilket säkert de flesta göra —• att äktenskapet icke realiserar kärlekens idé.

Det gäller härvidlag icke endast att börja bra, utan att fortsätta och sluta bäst, men icke33

att sträcka vapen och taga till flykten, när verklighetens faror rycka fram.

Det är oberäkneligt, hvilken förfärlig skada den literatur har gjort, som predikade »kvinnans frigörelse».

Den har framställt känslorna som det enda sanna.

Så snart känslan icke längre fanns där i hela dess kraft, var förhållandet »osannt», och som de flesta människor äro mycket underkastade sina känslors växlingar, skulle resultatet bli, att för hvar gång en känsla var utsliten, hade en annan och friskare rätt, och då behöfde inga band eller förpliktelser respekteras.

En människa är knappast den samma vid tjugu, trettio och fyrtio år, och skulle hufvudsaken vara att alltid tillfredsställa sina andliga fordringar, skulle konsekvensen bli, att man vid olika tider af lifvet måste välja en ny man.

På en sådan grund skulle intet samhälle kunna bestå.

De moderna författarne ha länge predikat denna lära:

»När du icke längre älskar din man, så fordrar sanningen, att du går din väg, ensam eller med en annan, som du nu älskar.»

Kristus har sagt:»Den, som tager en frånskild till äkta, bedrifver hor.»

Kärleken som idé är för de flesta kvinnor höjden af detta lifs lycksalighet.

Äktenskapet är något svårt.

*

II.

Få kvinnor, som inträda i äktenskapet, ana, hvilket svårt och inveckladt kall de åtaga sig.

Det är icke blott de lekamliga och ekonomiska bekymren, som de moderliga plikterna medföra; det är hufvudsakligen den svåra uppgiften att få två olika personligheter att sammansmälta till ett — eller att dock samljuda bra. Att kvinnan alldeles skulle uppgå i mannens personlighet skulle endast vara eftersträfvansvärdt, om mannen alltid och i allting stode öfver sin hustru, hvilket väl dock ingen vill påstå öfver allt vara händelsen.

Kristendomen bjuder kvinnan att vara sin man »underdånig», men detta är något helt annat än att uppge sin person för att upplösa sig i en annan.

Endast få och små despoter önska att alltid endast få ett eko af sig själfva till svar. En allt för stor brist på själfständighet irriterar.36

Till och med barn älska icke de kamrater, som alltid prata dem efter munnen, utan säga som en liten norsk pojke sade till en skånsk fiskarpojke, hvilken var hans lekkamrat och beständigt sade ja till allting:

»Hvarför säger du alltid ja, ja? Kan du inte säga nej, din torsk!»

Ingen kvinna, ingen människa skall uppge sin person, men visserligen fordras af en hustru och en mor, att hon skall kunna uppoffra sig i stort och smått, och det bästa sättet att uppoffra sig är kanske just det att alltid ge något af sin person i hvarenda liten handling.

Ja, äktenskapet är en svår sak, och en hustrus och moders kallelse en af de svåraste. Men det finns något, som heter »det svåras tjusning», och hvad som är svårt är också nästan alltid det mest innehållsrika.

Medan alla studier och konster ha ett begränsadt material att röra sig med, har en husmoder lifvet till sitt material, och intet studium är så innehållsrikt och mångfaldigt som lifvet själft.

En gift kvinna kommer på det naturligaste sätt i beröring med mänsklighetens olika representanter.

Hon lär känna arbetarne och deras arbeten37

och kan ge sin sympati och hjälp på ett mänskligt sätt.

Genom att sköta sina sjuka barn och tjänare lär hon på ett praktiskt sätt den sjukvård, som behöfs till det dagliga lifvet.

Genom att undervisa sina barn blir hon uppmärksam på alla de frågor, som den kommande generationen för med sig, och en mor är nästan alltid af samma ålder som sitt yngsta barn.

Ju flere talanger, ju flere intressen och kunskaper en husmor har, dess bättre! Det gäller för henne att lyckliggöra så många som möjligt, som lefva i eller komma i beröring med hennes lilla rike, och ju flere medel hon har till sitt förfogande, dess större utsikt har hon att lyckas.

Man hör så ofta det gamla dumma uttrycket: »hvardagslifvets prosa». Jag skulle vilja byta ut det emot det långt sannare: »Hvardagslifvets poesi».

Inga festligheter, samkväm eller förströelser kunna jämföras med den välsignade enformigheten i hvardagslifvets arbete och hvila.

I hemmet växer poesien bäst, ty den, liksom allt lefvande, behöfver stillhet och tid till att utveckla sig.38

Men det tyckes mig, att våra husmödrar för att få den rätta fylligheten i barnens lif icke fullt så mycket skulle sysselsätta sig med att gå på föreläsningar, föreningar och sammankomster för det allmänna bästa. Liksom en familjs lycka till sist beror på, att en hvar gör sin plikt, så beror också ett lands lycka till sist på, att där finns mycket lyckligt familjelif.

Har en kvinna talanger och intressen, när hon ingår i äktenskapet, behöfver hon så långt ifrån upppge dem, att de tvärtom kunna förökas och utvecklas så länge hon lefver. Hvad man har stor lust till, får man alltid tid till, och som en författare har sagt: »Det är otroligt, hur talangfulla människor få tiden att räcka till.»

Därtill fordras hufvudsakligen att kunna skilja det väsentliga från det oväsentliga och uppge åtskilliga alldeles onödiga nödvändigheter, hvarmed så många husmödrar besvära sig själfva och sitt tjänstfolk.

Jag tror till och med, att en gift sångerska, författarinna eller annan exekverande konstnärinna kan komma med mera friskhet och poesi till sitt arbete, än de personer medföra, hvilkas hela dag skall upptagas af deras konst eller författareskap.En annan sak är att sköta ett *ämbete.* En kvinna, som skall vara husmor och mor, kan icke med omsorg sköta mer än detta kall. Vid de tillfällen, då man ser t. ex. unga fattiga änkor bli tvungna att öfvertaga en bestämd plats, som fordrar hela deras närvaro, skall man också märka, hvilket sorgligt ofter hon och barnen måste göra. En hustru och mor bör vara hemma och icke ute.

Under den tid, då det gjordes mest allarm för »den frigjorda kvinnan», yttrade en romare till mig: »Det skulle ändå vara obehagligt, när en ung mor sitter t. ex. på ett valmöte och jungfrun kommer springande och ropar: »Frun, frun, kom hem! Den lilla vill ha en tår», — och att förbinda en husmoders och moders kall med offentliga värf förefaller mig, som skulle det vara och förbli en omöjlighet.

*

III.

Huruvida kvinnorna kunna utveckla sina talanger till samma höjd som männen, därom kunna vi nu icke alls ha någon mening. Därtill fordras många generationers erfarenhet, många århundraden, under hvilka kvinnors och mäns uppfostran varit likställd och på båda ställt samma fordringar.

Skilnaden mellan mäns och kvinnors begåfning skall då visa sig i *arten,* icke i *graden.*

Lyckligtvis komma män alltid att förbli män, och kvinnor att förbli kvinnor. Deras uppgift är ju, icke att uppgå i hvarandra, utan att ömsesidigt komplettera hvarandra.

Hvad man dock redan nu med skäl kan säga är, att det alltid är bättre, om en uppgift öfverlämnas till en duktig kvinna än till en obetydlig man, och valet föreligger ofta.

För ett dussin år sedan blåstes till storm mot äktenskapet, och kvinnorna uppträdde helst som ett slags osympatiska valkyrior. Nu blåses till reträtt och — som alla öfverdrifter,41

hvilka följa på en öfverdrift — vill man nu se kvinnans högsta och så godt som enda lycka i äktenskapet.

Men alla kvinnor kunna icke gifta sig af den orsak, att en kvinna, som är det ringaste värd något, icke vill gifta sig med hvem som helst.

Hon kan alltid »älska kärleken», men hon möter den kanske aldrig i någon bestämd gestalt. eller hon möter den för sent, när dess uppenbarelse icke kan ingå i hennes värld, eller hon skiljes från den, hvilket kan ske på tusen sätt.

Man gifter sig ju icke lika lätt, som man vaccinerar sig eller öfverfar en affär. Man gifter sig blott, när man »icke kan låta bli», d. v. s. när kärleken tvingar en därtill.

Alla andra motiv till äktenskap äro lika fördömliga och ett lika stort bedrägeri som något, hvarmed menniskor genom orätta medel vilja förskaffa sig fördelar.

Men finnes det än mänga kvinnor, som af olika anledningar icke kunna gifta sig, så finns det bland dessa många, som äga ett moderligt hjärta; och ett andligt moderskap kan vara lika välsignelsebringande som det naturliga. Liksom det finns många poeter, som aldrig skrifvit en vers, så finns det många mödrar, som42

aldrig ha fått barn, men hvilkas hela väsen är ägnadt att skydda och uppfostra de små. Det finns kvinnor, som egentligen icke passa att vara hustrur, men som tyckas skapade att vara mödrar och därför väl kunna finna en moderlig verksamhet.

Sådana kvinnor blifva de bästa barnavårder-skor och lärarinnor och kunna såsom sådana, i synnerhet som lärarinnor, utöfva en mycket omfattande och välsignelsebringande verksamhet.

Men lika olika som träden äro i skogen och växterna på marken, lika olika äro människornas begåfning och kallelse, äfven kvinnornas.

Det finnes kvinnor, för hvilka den vetenskap eller konst, de lefva för, utgör lifvets högsta intresse, och för dem är den det enda medlet att ge uttryck för deras personliga kraft och begåfning. Hos sådana skall valet mellan deras kallelse och kärlekens lycka alltid bli svårt, och valet skall visa, hvilken af de två mak terna vägde tyngst i vågskålen.

Ar ett bestämdt studium kvinnans lifssak, så vet hon nog, att det icke låter sig förenas med ett äktenskaps plikter, ty, jag återupprepar det, i äktenskapet är lifvet det viktigaste, studierna det näst viktigaste. Väljer då en kvinna att uppge kärlekens och hemmets lycka43

för att helt lefva för en annan kallelse — må ingen tadla henne därför.

Också denna kallelse, när den är äkta och djup, är ju till mänsklighetens bästa och utgör en länk i det hela.

Naturen består i harmoni mellan det olika, icke i ett monotont upprepande af ett och samma fenomen. Därför är äktenskapet för en del kvinnor det lyckligaste fältet för deras verksamhet, medan andra utveckla sig bättre och verka mera lyckobringande utanför äktenskapet.

Det kan icke nekas, att äktenskapet ofta har en stor och olycklig förmåga att utkläcka den obehagliga egenskap, som kallas: »1'égoisme à deux» — eller om där finnas barn: »1'égoisme à plusieurs».

Det hufvudsakliga intresse och den omsorg, som en mor nedlägger och skall nedlägga på sin egen familj, urarta ofta till en ovänlig, ja, nästan fiendtlig ställning mot den öfriga världen, som skulle kunna komma henne och hennes barns framgång i vägen.

Detta är ju lyckligtvis långt ifrån alltid fallet, men det är äktenskapets fara.

Bland ogifta kvinnor finner man ofta de mest uppoffrande, mest oegennyttiga, moderliga sjä-44

lar, som, själfva utan hem och lycka, alltid äro färdiga att arbeta och lida för andras.

Också finns det en stor del kvinnor, som icke blott af sorg öfver en uppgifven kärlek eller af tillfälliga omständigheter förbli ogifta, utan välja det ogifta ståndet fritt och afgjordt som deras kallelse.

I hela den civiliserade världen lefva tusentals nunnor, hvilkas lifsuppgift det är att uppge all personlig lycka för att endast lefva för att tjäna Gud och människor. De, som genom erfarenhet känna dessa kvinnor, veta bäst, hur lyckliga de äro. Då de intet önska, sakna de intet, då de intet äga, bekymra de sig icke för något, och de njuta frihetens hela glädje; i det de äro befriade från sig själfva, och »en själf» är dock till sist det svåraste påhäng man har.

Men liksom denna kallelse blott passar för dem, hvilka känna den afgörande, så är äktenskapet det lyckligaste för de kvinnor, som äro skapade därför — och dessa skola alltid utgöra den öfvervägande mängden.

De stora konstnärinnorna däremot skola sätta den högsta lycka i att lefva för sin konst.

Må en hvar pröfva sig själf och efter mogen öfverläggning välja, för att sedan helt och hållet ägna sig åt det kall hon har valt.Och må de, som *icke* kunna välja, som olika omständigheter tvinga in på en verksamhet, de icke kunna undvika, eller fasthålla vid en, som de icke kunna släppa — må de göra det bästa af det, de lefva i.

Det kommer dock till sist icke an på *hvad* man gör, utan *huru* man gör det.

Men låt oss nu icke, efter att i några år ha varit inne på det misstaget att anse männen som kvinnornas rivaler och förtryckare, slå öfver till den motsatta ytterligheten, att anse kvinnan icke ha annan uppgift än att vara maka och mor och alldeles uppgå och försvinna i den man hon har valt.

I skillnaden ligger just rikedomen, glädjen, skönheten.

Gud har nu en gång för alla skapat män och kvinnor olika, icke för att de skola hata hvarandra, icke för att det ena könet skall uppgå i afguderi för det andra, utan för att de ömsesidigt skola älska hvarandra och hvar och en på sin plats göra allt hvad deras person kan bidraga med till mänsklighetens lycka och framgång.

Nyheter på Wahlström & Widstrands förlag:

ALMA CLEVE, En protest med anledning af Ellen Key's föredrag i kvinnofrågan. Pris 50 öre.

MARK STERN, Fyra berättelser. Pris 3 kr.

». . . Betydande välde öfver formen . . . skarp iakttagelseförmåga, varmt hjerta . . .» (*N. S. P.*)

».. . En verklig berättareförmåga ...» (*Smålandsposten.*)

». . . Den har flere af de egenskaper, som pläga göra en bok omtyckt hos vår publik. Där fins kärlek, svärmeri, vemod, här och där fins också stilistisk finhet och friskhet.» (*Aftonbladet.*)

». . . Berättelserna äro verkligen särdeles sympatiska och hållna i en behagligt flytande stil, som icke kan annat än hålla läsarens uppmärksamhet spänd från den första sidan till den sista.» (*Nya Lund.*)

KARL ERIK FORSSLUND, Skog. En skissbok från Bärgslagen, illustrerad af Anshelm Schultzberg. Pris 3 kr.

». . . En äkta frisk bergslagsfläkt genomgår dessa färgmättade skildringar, af hvilka isynnerhet »En friarefärd» framstår såsom en äkta perla af berättarekonst och hjärtevärme.» (*Bergslagsposten.*)

». . . Poesi i prosaform, och med en äkta svenskhet i ämnesval och åskådning...» (*Upsala Nya Tidning.*)

». . . Det är sannerligen icke ofta man lägger ifrån sig ett genomgånget förstlingsverk af så pass omfattning som detta med mera oblandad tillfredsställelse.» (*Nerikes Allehanda.*)

». . . De bästa styckena äro »En friarefärd», »Vargar», »En vrå bland bergen» och »En vallhornslåt». För innehållet i dessa behöfver ej redogöras — det är nog sagdt om dem att de äro förtjusande stämningsbilder, hvilka både i språk och hållning verka såsom sådana, verka äkta.» (*Aftonbladet.*)

MÄRTA BOLLE, När Riddar Ulf suckar. Ur familjekrönikan på Höögsborg. 2 delar, pris 3. 50.

ERNEST RENAN, Caliban. Drama i 5 akter, öfversatt af Edv. Alkman. Pris 2 kr.

». . . Borde läsas af ju flera dess bättre; poetisk uppfattning, träffande humor och djupa tankar . . .» (*D. N.*)

LOTTEN von KRÆMER, Skogsblommor. Idyller och ballader. Pris 2 kr.

*

Digitaliserad av Projekt Runeberg och publicerad på
http://runeberg.org/nhkvinnofr/.

Konverterad till .pdf, .epub, .mobi och .txt av Arkivkopia och publicerad på
https://arkivkopia.se/sak/runeberg-nhkvinnofr.

Filen skapad 2018-12-17 12:34:05.923985